

Regionalno tržište električne energije - novi momenti i uloga Regulatora -

*Ljiljana Hadžibabić
Član Saveta
Agencije za energetiku RS*

Beograd, 15. novembra 2017.

Sadržaj

- Ciljevi razvoja elektro-energetskog sektora
- Zakonski i regulatorni okvir
- Vrste tržišta EE u Srbiji
- Učesnici na tržištu i njihove uloge
- Slobodno i regulisano tržište
- Regionalno povezivanje tržišta
- Ciljevi razvoja i povezivanja tržišta
- Institucije i preuzete obaveze
- Mogući pravci daljeg razvoja tržišta

Cilj razvoja elektro-energetike

- **Dugoročna sigurnost snabdevanja**
uz propisani kvalitet snabdevanja i isporuke
- **Održiv razvoj elektroenergetskog sektora**
uz zaštitu životne sredine

Doprinos održivom razvoju

Zaštita životne sredine

- Smanjenje uticaja energetske objekata
- Veća proizvodnja električne i toplotne energije iz OIE

Efikasnije korišćenje prirodnih resursa

- Efikasnije elektrane, mreže i trošila
- Promena navika potrošača

Podsticajni uslovi za investiranje

- Izvestan povraćaj uloženi sredstava u razumnom roku
- Stabilan regulatorni okvir

Razvoj i povezivanje tržišta EE

Razvoj tržišta EE

Preduslovi:

- Nezavisnost operatora mrežnih sistema
- Ravnopravnost i transparentnost na tržištu
- Povećanje konkurencije
- Tržišne cene – daju jasan signal investitorima
- Zaštita potrošača i međugeneracijska solidarnost

Zakonski i regulatorni okvir

EU - 3. Energetski paket - Evropske direktive i uredbe o razvoju tržišta

Srbija - Zakon o energetici („Službeni glasnik RS“, br. 145/2014 od 29.12.2014.)

- implementiran 3. paket energetskih direktiva EU (2009)
- podzakonska akta

Nadležnosti Regulatora na tržištu EE

- Odlučuje o sertifikaciji OPS i licenciranju ES – učesnika na tržištu
- Donosi:
 - metodologije za donošenje regulisanih cena pristupa mrežnim sistemima i garantovanog snabdevanja
 - pravila o promeni snabdevača
 - pravila o kvalitetu isporuke i snabdevanja
- Daje saglasnost na :
 - pravila o radu sistema i tržišta (propisuju odnos prirodnih monopola i učesnika na tržištu)
 - planove razvoja i investicija mrežnih sistema
 - pravila za raspodelu prekograničnih prenosnih kapaciteta
 - pravila o objavljivanju ključnih tržišnih podataka
 - regulisane cene energije i usluga

Vrste tržišta EE

Zakon o energetici (2014):

- 1) Bilateralno - najrazvijenije
- 2) Balansno – veliki potencijal za razvoj
- 3) Organizovano tržište električne energije
(SEEPEx: dan unapred tržište)
<http://www.seepex-spot.com>

Organizovano tržište nije regulisano.

Učesnici na tržištu EE u Srbiji

Proizvođač

Snabdevač (licenciran za snabdevanje na veliko+krajnjeg kupca)

Snabdevač na veliko

Krajnji kupac

Operator prenosnog sistema (OPS) - za obezbeđivanje sistemskih usluga, balansiranje sistema, obezbeđivanje sigurnog rada sistema i za nadoknadu gubitaka u prenosnom sistemu

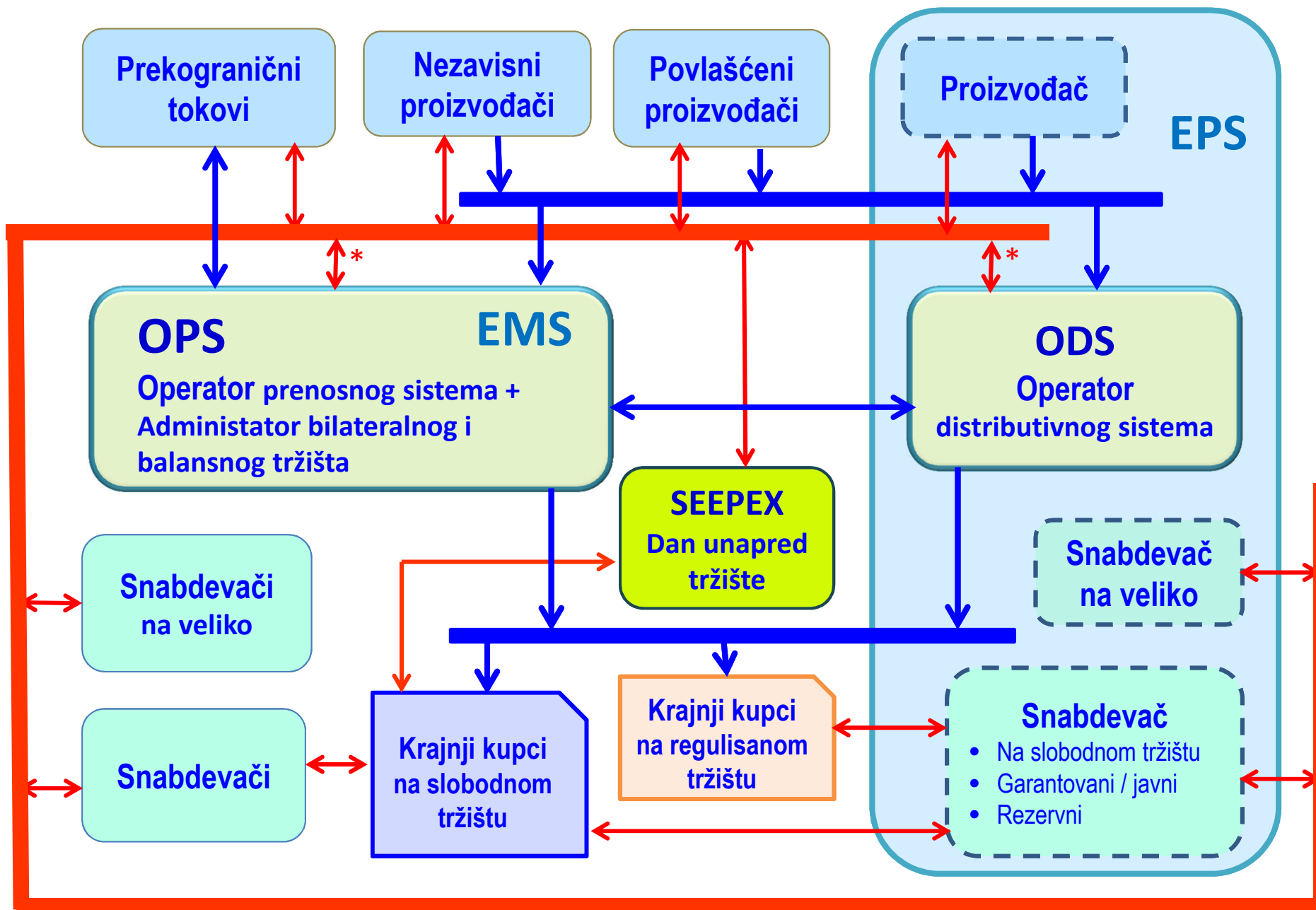
Operator distributivnog sistema (ODS) – za kupovinu EE za nadoknadu gubitaka u distributivnom sistemu

Operator zatvorenog distributivnog sistema (OZDS) – za kupovinu EE za nadoknadu gubitaka u distributivnom sistemu ali može da ima licencu i za snabdevanje).

Operator tržišta (SEPEX)

Snabdevači EE - Licence

Delatnost / Aktivnost	Broj ES
Snabdevač	63
Snabdevač na veliko	43
Ukupno snabdevača	106
Aktivnih snabdevača	60
Snabdevača krajnjih kupaca	12
Garantovani snabdevač	1 (EPS)
Rezervni snabdevač	1 (EPS)



Šema tržišta EE u Srbiji

Legenda: - Tokovi energije

- Trgovina energijom

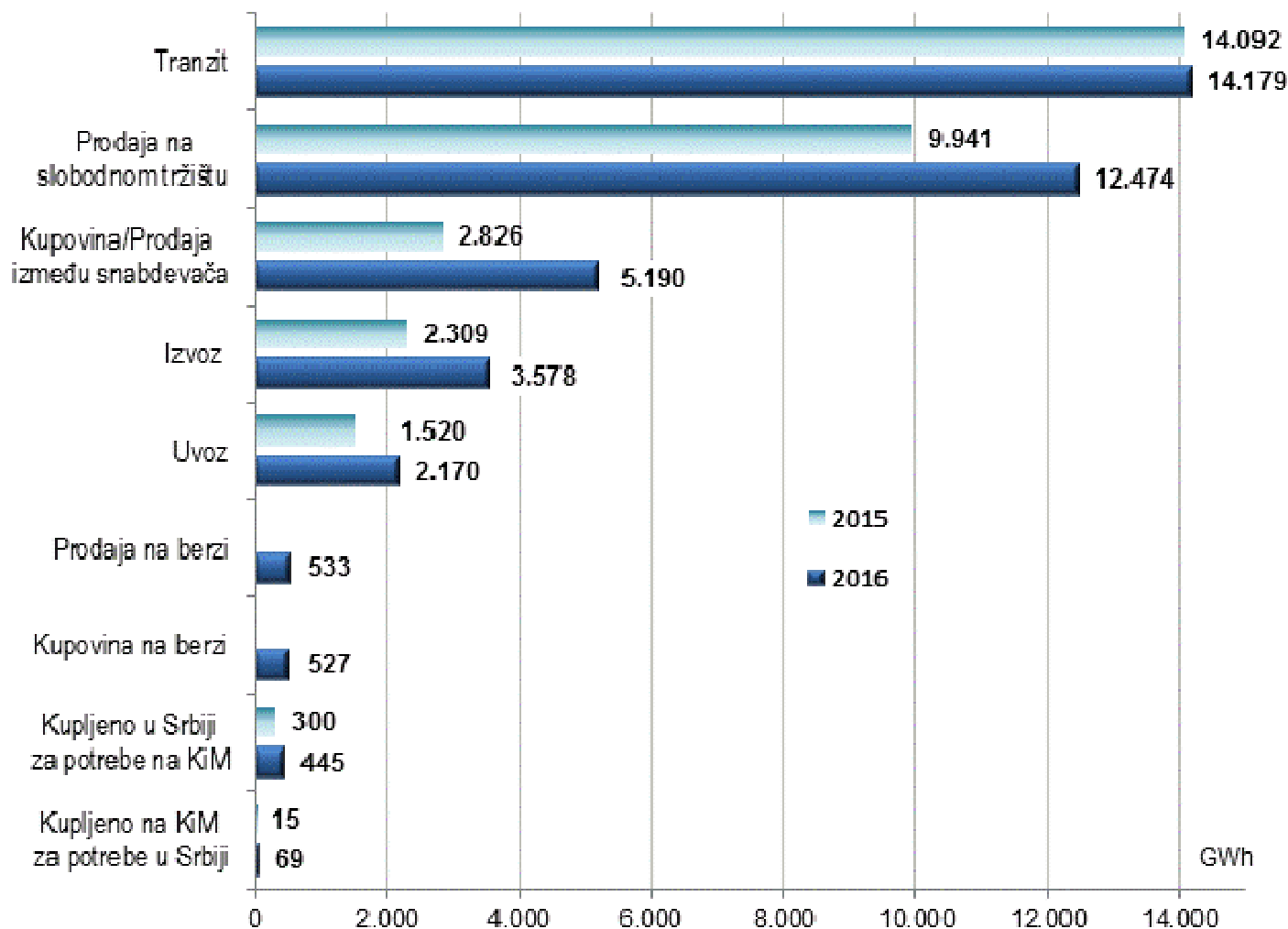
* - Nadoknada gubitaka

Tržište EE u Srbiji

- **Veleprodajno**
- **Maloprodajno**

Veleprodajno tržište

Aktivnosti snabdevača EE 2015-2016.



Koncentrisanost tržišta je visoka i sporo opada – veliko je učešće malog broja učesnika

Maloprodajno tržišta EE

Maloprodajno tržište EE u Srbiji je liberalizovano:

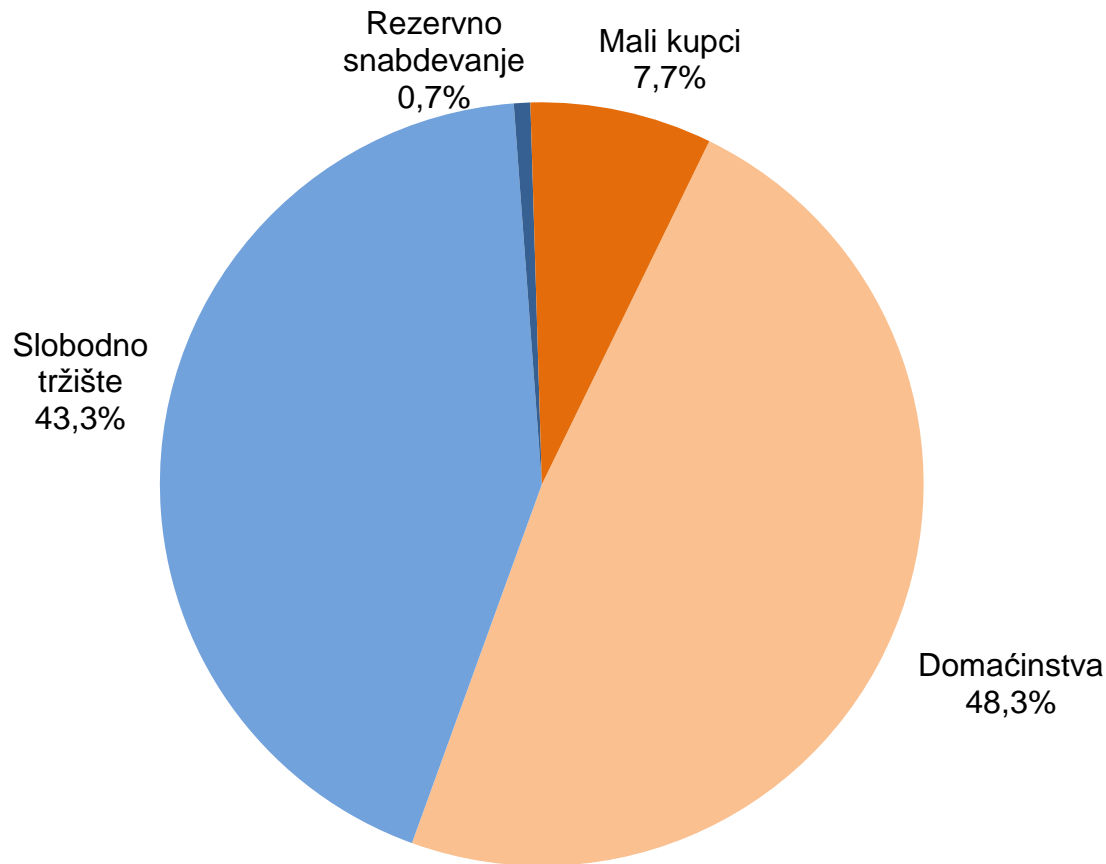
- 2008. za sve kupce osim za domaćinstva
- 2015. i za domaćinstva

Pravo na slobodan izbor snabdevača koriste samo oni koji nemaju pravo na regulisano snabdevanje

Regulisana cena snabdevanja je ispod ekonomski opravdane

Maloprodajno tržište EE u 2016.

Proizvodnja 36,8 TWh , Bruto potrošnja 34,0 TWh
Finalna potrošnja 29,2 TWh



Otvorenost tržišta 44% finalne potrošnje

Promena snabdevača

- Pravila su u skladu sa ZoE iz 2014
- Osnovne karakteristike pravila:
 - Definisani su uslovi i procedura
 - Pravila su zajednička za EE i PG
 - Primenjuju se u slučaju ugovora o potpunom snabdevanju
 - Definisane su obaveze i rokovi za: izabranog novog snabdevača, sistem operatora, trenutnog snabdevača i krajnjeg kupca
 - Besplatna za krajnjeg kupca i
 - Traje max 21 dan

2016: 0,3% mernih mesta

3,5% potrošnje

Trajalo: OPS – 1 dan; ODS – blizu 21 dan

Regionalne sličnosti i razlike

➤ **Proizvodnja**

- Nema novih baznih elektrana - gradi se samo uz podsticaje
- Zaštita životne sredine zahteva velika ulaganja
- Povećanje efikasnosti elektrana - skupo

➤ **Potrošnja**

- Niska efikasnost u potrošnji
- Visoko učešće regulisanog tržišta (41% – 60% tržišta su domaćinstva, u SR 48,3%)
- Prepreke ukidanju regulacije cena garantovanog snabdevanja (socijalne, političke...)

➤ **Nacionalna tržišta – velike razlike u stepenu razvijenosti**

Ciljevi razvoja i povezivanja tržišta EE

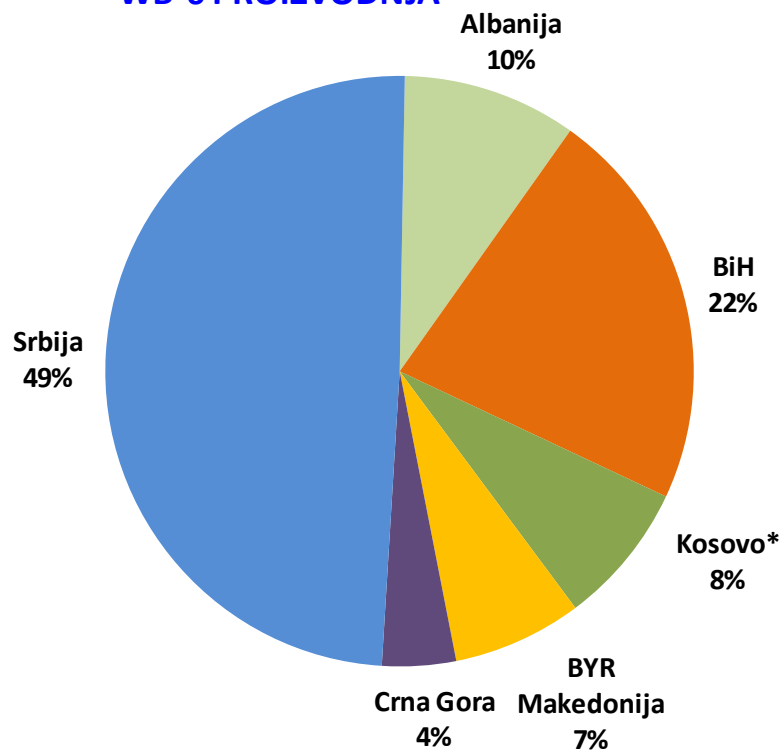
- **Optimizacija korišćenja raspoloživih resursa na što većem prostoru**
- **Izgradnja najisplativijih kapaciteta**
- **Minimizacija ukupnih troškova razvoja i eksploatacije**
- **Harmonizacija cena**

Mogućnosti za razvoj i spajanje organizovanih tržišta

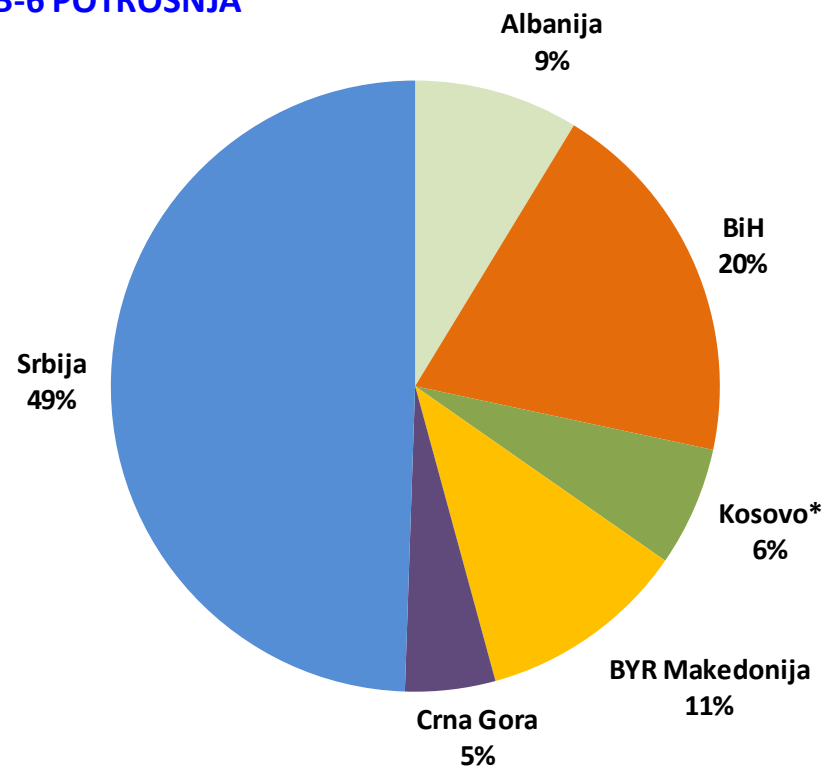
- **Nacionalno konkurentno tržište**
- **Regionalno** – spajanje sa nekim iz regiona
- **Povezivanje sa drugim tržištima:**
 - 4M MC (CZ-SK-HU-RO Market Coupling)
 - Crna Gora, Italija, ...
- **Jedinstveno tržište EU**
(MRC - Multi-Regional Coupling)

Srbija u WB-6 u 2016.

WB-6 PROIZVODNJA



WB-6 POTROŠNJA



WB-6 u 2016.

Proizvodnja 74,6 TWh

Fin. Potrošnja 58,3 TWh

Razvoj regionalnog tržišta

- **Prirodni korak u razvoju tržišta**
- **Evropske integracije – pritisak za ubrzavanje razvoja tržišta**
- **Preuzete obaveze - harmonizacija razvoja u regionu**
 - Energetska zajednica
 - Inicijativa za Zapadni Balkan -6
 - Predvidjeni vidovi saradnje i zajednički projekti
 - Preuzete obaveze

Preuzete obaveze za WB-6

5 balkanskih zemalja+Kosovo*:

- Izgradnja prekograničnih vodova za otklanjanje uskih grla – preduslov za punu integraciju tržišta: Transbalkanski koridor, Albanija-Makedonija...
- Koordinisana alokacija prekograničnih kapaciteta
- Razvoj prekograničnog balansnog tržišta
- Razvoj i spajanje organizovanog tržišta
- Modernizacija merne opreme
- Razvoj IT podrške tržištu (hw/sw)
- Prestanak regulacije cena snabdevanja
-

Mogući pravci daljeg razvoja

- **Na slobodnom tržištu**
- **Na regulisanom tržištu**

Unapredjenje slobodnog tržišta EE

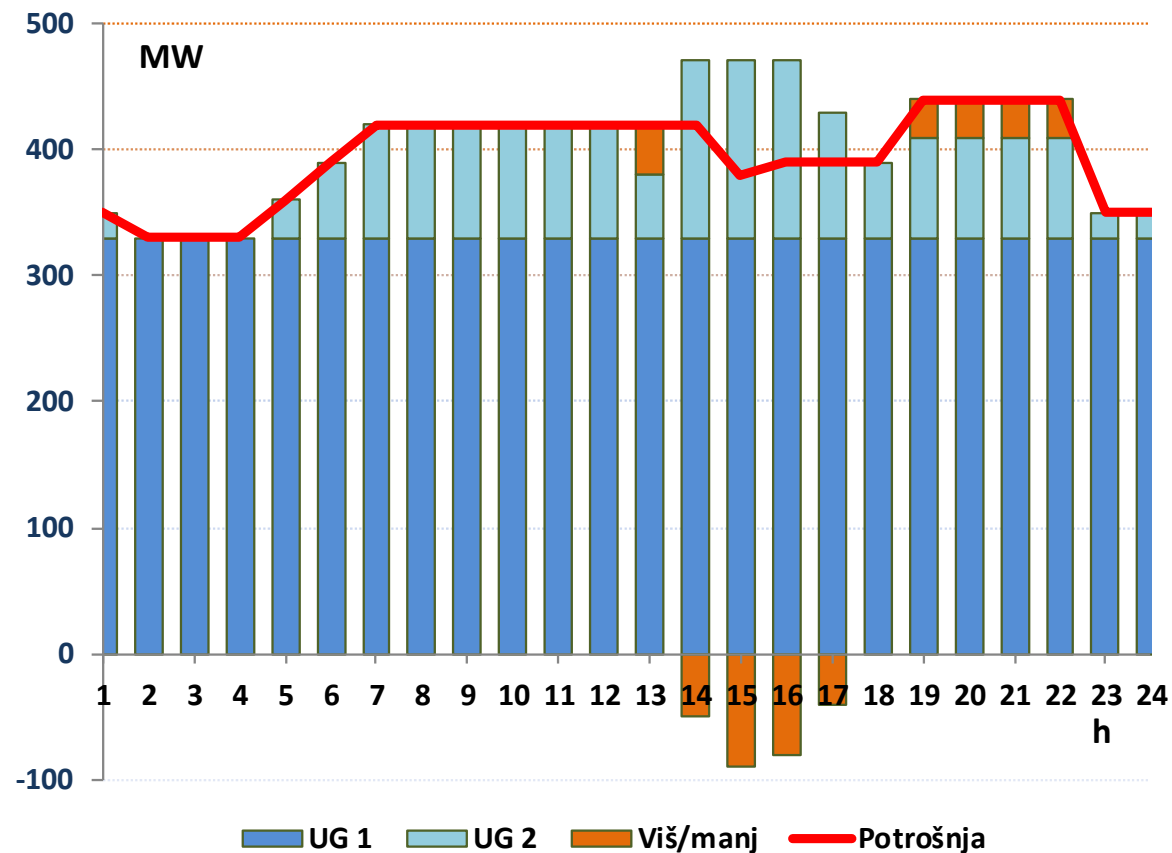
- Nezavisnost operatora
- Tehničko-informatička i merno-regulaciona osposobljenost operatora (posebno ODS)
- Razvoj prekograničnog balansnog tržišta
- Novi produkti na organizovanom tržištu (SEEPEX)
- Transparentnost tržišnih podataka
- Rad sa kupcima
 - Obrazovanje/ obuka energetičara u industriji
 - Unapredjenje prognoze potrošnje
 - Vrste ugovora i izbor perioda za ugovaranje
 - Učešće na kratkoročnim tržištima (dan-unapred, unutar-dnevnom)

Optimizacija nabavke EE za KK**

Poznavanje dijagrama potrošnje

Prognoziranje:

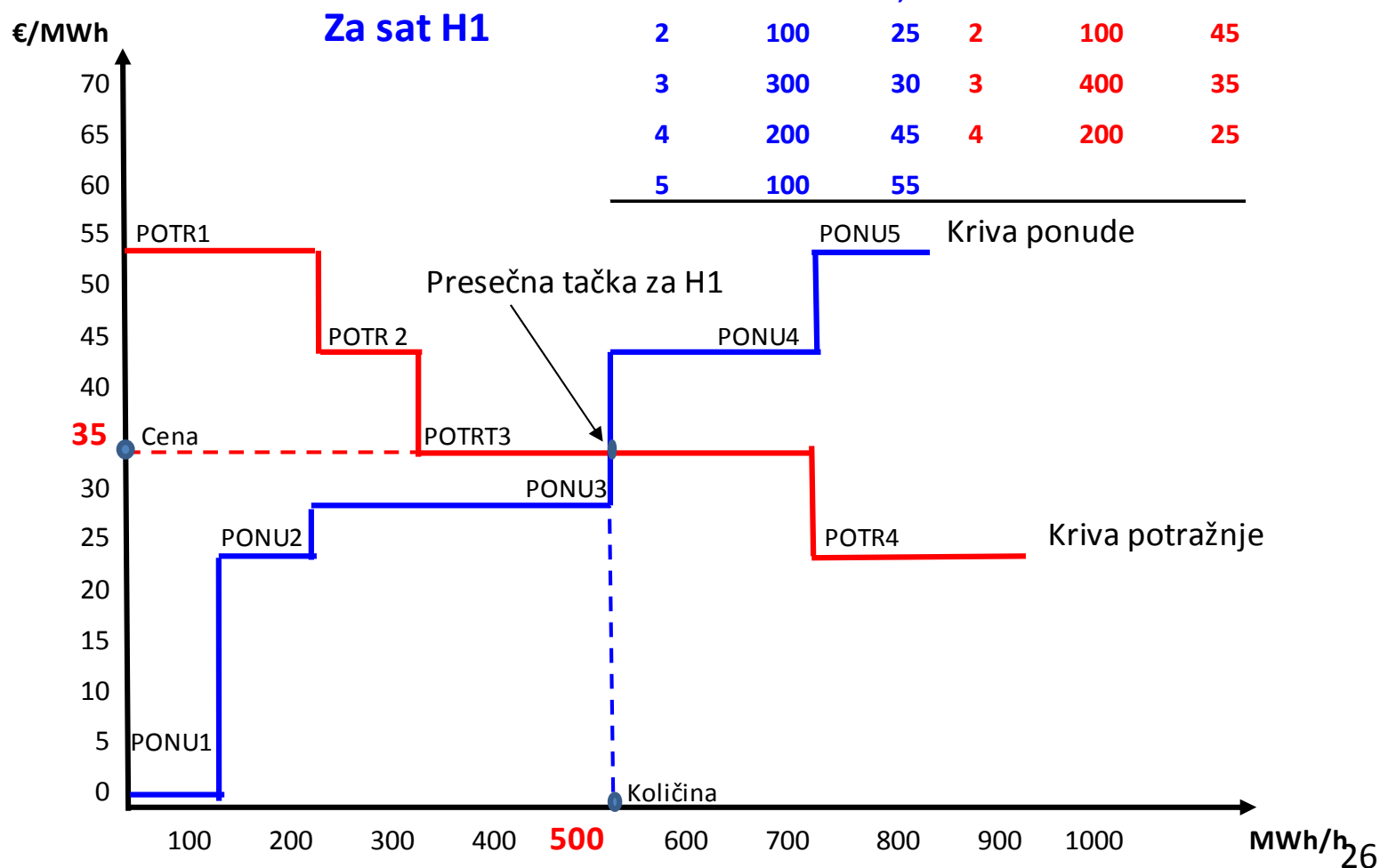
godišnje, sezonske, nedeljne, dnevne (radni/neradni dani), SATNE



Princip trgovanja na organizovanom tržištu

Za Dan-unapred tržište - krive ponude i potražnje za SVAKI SAT

PONUDA			POTRAŽNJA		
PONU	MWh/h	€/MWh	POT	MWh/h	€/MWh
1	100	0,5	1	200	55
2	100	25	2	100	45
3	300	30	3	400	35
4	200	45	4	200	25
5	100	55			



Unapredjenje regulisanog tržišta

Tranzicija ka slobodnom, konkurentnom, tržištu

- Postepeno podizanje regulisane cene EE do dostizanja nivoa tržišnih cena (predvidjeno Strategijom razvoja)
- Zaštita energetske ugroženih kupaca
- Provera svih uslova za prestanak regulacije garantovanog snabdevanja – Agencija

Prestanak regulacije cene snabdevanja

Agencija jednom godišnje analizira :

- Ostvareni nivo konkurentnosti na domaćem tržištu EE
- Dostignut stepen zaštite energetski ugroženih kupaca
- Razvoj regionalnog tržišta EE
- Raspoloživost prekograničnih prenosnih kapaciteta

Prestanak regulacije cene snabdevanja /2

Izveštaj je objavljen maja 2017.

www.aers.rs

Zaključak:

**Nisu se stekli uslovi za prestanak regulacije
cena EE za garantovano snabdevanje**

Zaštita energetski ugroženih kupaca

- **Nadležnost više ministarstava (Uredba)**
- **Finansijska sredstva se obezbeđuju iz budžeta**
- **Kriterijumi za sticanje prava na umanjenje računa:**
 - Ukupan mesečni prihod domaćinstava
 - Broj članova domaćinstava
 - Imovno stanje
- **Rezultat za 2016:**
 - 4,5 hiljade u januaru do 68 hiljada domaćinstava u decembru je koristilo popust, a istraživanja pokazuju da je energetski ugroženo oko 300-400 hiljada domaćinstava
 - 763 miliona dinara je plaćeno iz budžeta, manje od izdvojenih sredstava

Unapredjenje regulisanog tržišta /2

- **Rad sa domaćinstvima i malim kupcima**
 - Intenzivnije informisanje kupaca o mogućnostima nabavke EE na slobodnom tržištu
 - Naučiti ih kako da predstavljaju svoju potrošnju
- **Veća transparentnost podataka o potrošnji domaćinstava i malih kupaca – dostupnost svim snabdevačima**
- **Objavljivanje programa za poredjenje cena različitih snabdevača – internet stranica Agencije**

Hvala na pažnji!



Ljiljana Hadzibabic
Council Member
Energy Agency of the Republic of Serbia

www.aers.rs